

به نام خدا

جمهوری اسلامی ایران

اداره کل آموزش و پرورش استان خراسان رضوی

مدیریت آموزش و پرورش شهرستان

عنوان:

چگونه توانستیم مشکل پرخاشگری سینا دانش آموز پایه ی ششم را بهبود بخشیم؟

نام و نام خانوادگی مولف اول/ مجری اول : سیده ریحانه حسینی،

نام نام خانوادگی سایر همکاران اقدام پژوهی : سید محمدرضا هاشم زاده

پست سازمان : دبیر

رشته تحصیلی :

آخرین مدرک تحصیلی :

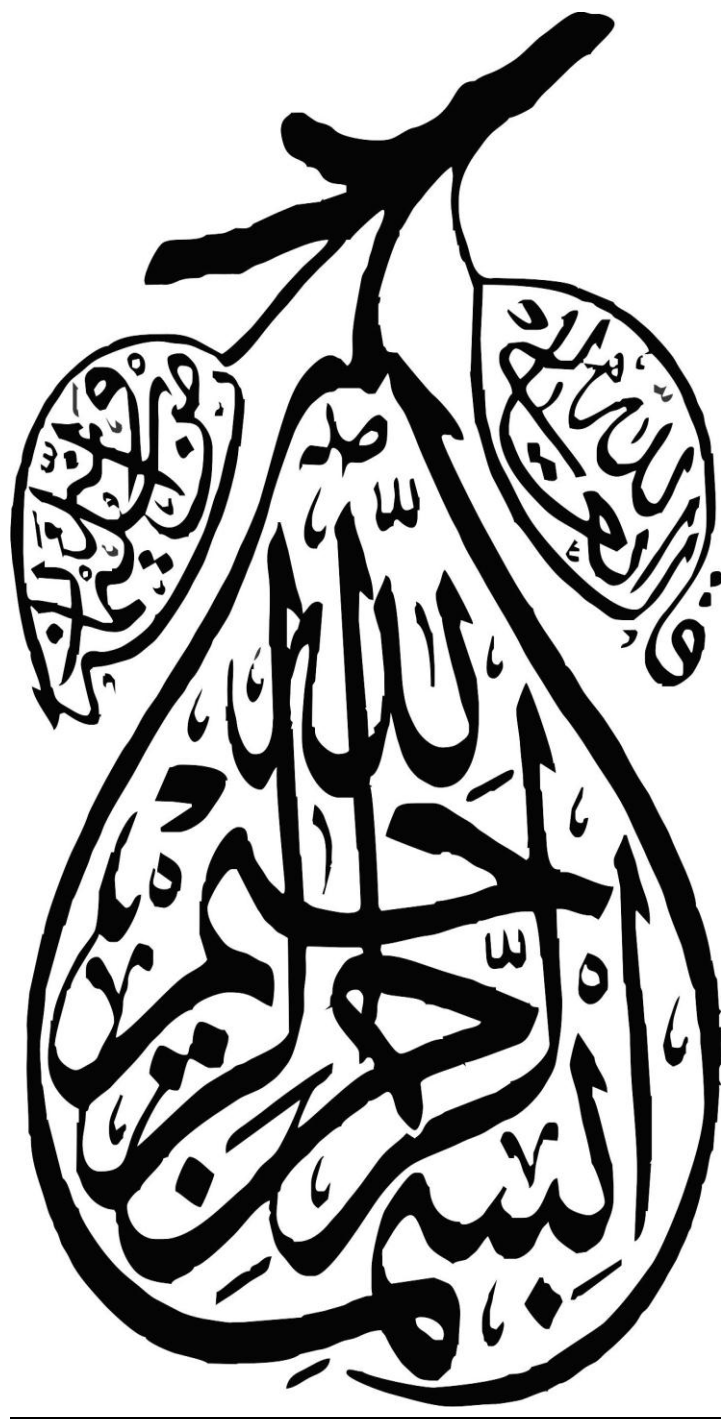
دوره :

سمت فعلی :

شماره پرسنلی :

شماره همراه :

شماره تلفن منزل:

به نام خدا

جمهوری اسلامی ایران

اداره کل آموزش و پرورش استان خراسان رضوی

مدیریت آموزش و پرورش شهرستان

عنوان:

چگونه توانستیم مشکل پرخا شگری سینا، دانش آموز پایه ی ششم را بهبود بخشیم؟

نام و نام خانوادگی مولف اول/ مجری اول : سیده
ریحانه حسینی

نام نام خانوادگی سایر همکاران اقدام پژوهی : سید
محمدرضا هاشم زاده

پست سازمان : دبیر

رشته تحصیلی :

آخرین مدرک تحصیلی :

دوره :

سمت فعلی :

شماره پرسنلی :

شماره همراه :

شماره تلفن منزل:

تقدیر و تشکر :
با تشکر از دانش آموزان، دبیران،
اولیاء محترم ، همکاران و مدیریت
و معاونت محترم و بزرگوار آموزشگاه
که ما را یاری نمودند.

istclub.ir

چکیده

این تحقیق که به روش اقدام پژوهی انجام شده، به چگونگی بهبود بخشیدن مشکل پرخاشگری سینا، دانش آموز پایه ششم پرداخته شده است. هدف این پژوهش بهبود بخشیدن یا برطرف کردن مشکل پرخاشگری پسری است به نام سینا که روح ناآرامش، داشتن یک زندگی آرام را برای خود و اطرافیانش تبدیل به یک آرزو کرده است. در این پژوهش با بهره گرفتن از ابزارهایی چون مشاهده ی رفتار، پرسش نامه ی باس - پری، مصاحبه، سایت های اینترنتی و منابع علمی مختلف در پی یافتن علل ناآرامی سینا بودم. با تشخیص این موضوع که از طرفی پرخاشگری سینا از نوع خصمانه ی بیرونی است و از طرف دیگر، از مهم ترین علل پرخاشگری وی، شرایط روحی و روانی حاکم بر خانواده و ناکامی ناشی از آن می باشد، توانستم با ارائه راهکارهایی چون مسئولیت دادن، مشاوره با اولیای سینا، تشویق به موقع، احترام گذاشتن به خواسته هایش و... نسبت به جلب اعتماد این کودک و کاهش پرخاشگری او قدمی بردارم.

کلید واژه ها: پرخاشگری، اعمال پرخاشگرانه، شخصیت، خشم، پرسش نامه باس- پری.

پرخاشگری مفهوم بسیار پیچیده ای است. از یک سو تحت تأثیر عوامل موقعیتی و روان شناختی و از سوی دیگر عوامل ژنتیک و زیست شناختی در استقرار آن نقش بسیار عمده ای بازی می کنند. از این رو ارائه ی تعریفی دقیق و عینی از این مفهوم، دشوار است. با این وجود بارون و ریچاردسون (۱۹۹۴) در تعریف پرخاشگری نشان داده اند که هدف این گونه رفتارها تخریب و آسیب رسانی به یک موجود زنده و اموال اوست؛ رفتاری که سبب بروز واکنش های دفاعی و اجتنابی از سوی قربانی می گردد.

یکی از مسائل و مشکلات اجتماعی امروز در جوامع گوناگون ناهنجاری های رفتاری و روانی و روش های مقابله با آن هاست. تردیدی نیست که مسأله ی بهداشت روانی، پیشگیری و درمان ناهنجاری های رفتاری روز به روز اهمیت بیشتری می یابد. متأسفانه وسایل و امکانات پیشگیری و درمانی بسیار ناچیز بوده و برای نیاز امروز کفایت نمی کند. علاوه بر این، گاه یک مشکل جزئی که رفع آن مستلزم آگاهی های مقدماتی و کوشش های ابتدایی است، بر اثر مرور زمان به یک مشکل حاد و مزمن تبدیل خواهد شد. متأسفانه این مسأله به خصوص در مورد طبقات غیر برخوردار جامعه بیشتر صدق می کند. مورد مطالعه در این تحقیق نیز سینا، دانش آموز پایه ی ششم از دبستانی است که اکثر بچه های آن از مناطق غیر برخوردار هستند و متأسفانه این دانش آموز نیز با این مشکل، یعنی پرخاشگری روبه روست که امیدواریم به یاری مسوولین آموزشگاه، اولیاء و مربیان و تجربه ی مشاورین امر بتوانیم این مشکل را بهبود بخشیم.

اهداف پژوهش :

هدف کلی:

بهبود بخشیدن مشکل پرخاشگری سینا

اهداف جزئی:

کاهش ناسازگاری با هم کلاسی ها در سینا

کاهش پرخاشگری و قهر کردن سینا در خانه

علاقمند کردن سینا به کارهای کلاسی و گروهی

کمک به پیشرفت تحصیلی سینا با کاهش پرخاشگری

توصیف وضعیت موجود و بیان مسأله

۱) اینجانب سیده ریحانه حسینی لیسانس آموزش ابتدایی که تحصیلات خود را در این رشته در مراکز تربیت معلم فردوس و سبزوار به اتمام رساندم. ۶ سال از خدمت خود را به تدریس و ۱ سال در پست مدیریت مستقل مشغول انجام وظیفه بوده ام. در حال حاضر یعنی در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ نیز در مدرسه ابتدایی پسرانه ۱۲ فروردین و در پایه ی ششم مشغول تدریس می باشم.

۲) این جانب سید محمدرضا هاشم زاده، با ۲۲ سال سابقه خدمت، تحصیلات خود را به ترتیب در رشته آموزش/ابتدایی در تربیت معلم شهرستان فردوس، دبیری زبان انگلیسی در دانشگاه آزاد تربت حیدریه و زبان شناسی گرایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان در دانشگاه فردوسی مشهد گذرانده ام. از ۲۰ سال سابقه آموزشی خود، چهار سال آن را در ابتدایی و چهار سال در دوره متوسطه اول (راهنمایی) و ۱۲ سال را نیز به تدریس در دوره متوسطه دوم (دبیرستان) گذرانده ام و در ضمن این سال ها، در دانشگاه های فرهنگیان، پیام نور و دولتی نیز مشغول تدریس بوده ام. در حال حاضر نیز به عنوان عضو کمیته پژوهشی شهرستان در پژوهش سرای دانش آموزی مشغول خدمت می باشم.

دبستان محل تحقیق، ۱۲ فروردین که قبلاً رضائیه نام داشته، دارای مساحت ۱۶۱۰ متر و آجرنمای قدیمی می باشد و در سال ۱۳۵۱ تأسیس شده است. این مکان دارای ۱۵ کلاس در دو طبقه و ۴۰۰ دانش آموز بوده و در دو شیفت فعالیت دارد. ۱۵ نفر از معلمان خانم و آقا در این آموزشگاه به تدریس مشغولند؛ مدیر، معاونین آموزشی (دو نفر)، معاون اجرایی، معاون پرورشی، مربی بهداشت و دو نفر مربی تربیت بدنیاز جمله کارکنان این آموزشگاه به شمار می روند.

آموزشگاه فوق دارای چند کلاس مجهز به دیتا پرژکتور است؛ علاوه بر این ها، دارای اتاق کامپیوتر مجهز به تخته ی هوشمند و چندین سیستم کامپیوتری نیز می باشد. تعداد ۲۸ دانش آموز کلاس اینجانب با فضای مناسب مشغول به تحصیل هستند. در این کلاس یک کتابخانه با ۴۰ جلد کتاب نیز وجود دارد. از نظر اقتصادی و فرهنگی و هم چنین میزان سواد خانواده های دانش آموزان این قسمت از شهر در وضعیت نسبتاً خوبی قرار دارند، اما از آن جایی که از چهار سال قبل ۲ مدرسه ابتدایی در محله های اطراف تعطیل شده و دانش آموزان آن مدارس و آن محله هایی که از نظر اقتصادی و فرهنگی و میزان سواد در سطح مطلوبی نیستند برای تحصیل در این آموزشگاه ثبت نام می شوند متأسفانه از لحاظ تربیتی و تحصیلی تأثیر بسیار زیادی بر روی دیگر دانش آموزان گذاشته به طوری که والدین دانش آموزان از این امر ناراضی بوده و حتی بعضی از آن ها در صدد تغییر مدرسه ی فرزند خود برآمدند.

از آن جایی که شلوغ بودن و ناآرامی و به ویژه پرخاشگری یکی از صفاتی است که در برخی کودکان مشاهده می شود؛ در راستای تبیین مسأله، انگیزه انجام این پژوهش و حل مسأله ی پرخاشگری سینا می توانم

بگویم:

در بدو ورود به کلاس و آشنا شدن با دانش آموزان و گذشت چند روز از اول سال تحصیلی با دقت در رفتار ایشان متوجه رفتارهای غیرعادی و گاه آسیب رسان دانش آموزی به نام سینا شدم . او هر روز جایش را عوض می کند و کنار هر کس می نشیند سازگاری ندارد و با دست و پا آن ها را مورد اذیت و آزار قرار می دهد. همیشه به شوخی یا جدی توی سر دوستانش می زند و این حرکت جزء عادت های همیشگی اش شده است. بیشتر دوست دارد کنار کسانی در کلاس بنشیند که از او حرف شنوی دارند و از زورگویی هایش به امان نمی آیند یا حداقل اعتراض نمی کنند. در کلاس و به ویژه در حیاط با دیگر دانش آموزان دست به یقه می شود و گاه چنان عصبانی می شود که دوستانش را هل می دهد. سر کوچکترین مسأله ای دوستانش را تهدید می کند که در زنگ تفریح به حسابشان می رسد. بر سر همه فریاد می زند. بیشتر اوقات شروع کننده بحث با زورگویی ها و عادت های ناشایست از قبیل فریاد زدن بر سر دیگران است. سرکلاس بسیار پرحرف است و وسط درس معلم کلام نامربوطی می گوید که رشته ی کلام خارج می گردد. آرام و قرار ندارد و به هر بهانه ای شده می خواهد از کلاس خارج شود و به سراغ فعالیت های پرورشی برود. از نظر درسی در سطح متوسط و در حال افت تحصیلی است؛ در کارهای کلاسی نیز سهل انگاری و بازیگوشی می کند. فعالیت های گروهی که او در آن گروه حضور دارد همیشه ناتمام می ماند چرا که با گروه سازش ندارد و وسط کار گروهی دعوا درست می کند؛ بنابراین خواستار رفتن به گروه دیگری می شود که علاوه بر مخالفت من، دیگر گروه ها نیز حاضر به پذیرش او نیستند. اما آنچه قابل توجه می باشد این است که سینا با دانش آموزان کوچک تر مثل کلاس اول و دوم رابطه ی بسیار خوبی دارد و همیشه وقت خود را با آن ها می گذراند. در زنگ ورزش که با کلاس اول همزمان است ؛ با آن ها بازی می کند. برعکس فعالیت های کلاسی در فعالیت های پرورشی مثل برگزاری مراسم ها و یا گذربان مدرسه، مأمور سالن ومانند این ها، شرکت بسیار فعالی دارد و خیلی خوب هم از پس کارها برمی آید. لازم به ذکر است که سینا با مشکلات دیگری نیز در خانواده مواجه است که در قسمت مصاحبه با مادرش به آن ها اشاره شده است.

گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)

ابتدا مراحل انجام طرح به اختصار و طی جدول ابیان می گردد:

نوع فعالیت	زمان
توصیف وضعیت موجود و بیان مسأله	آبان ۹۲
گردآوری شواهد (۱) (مصاحبه و تکمیل پرسش نامه)	آذر ۹۲
انتخاب راه حل جدید و موقتی	دی ۹۲
اجرای راه حل جدید	دی ۹۲
گردآوری شواهد(۲)	بهمن ۹۲
گردآوری شواهد(۳)	بهمن و اسفند ۹۲
گردآوری شواهد(۴)	اسفند ۹۲
ارزیابی تأثیر اقدام جدید و اعتبارسنجی	فروردین ۹۳
ارائه ی پیشنهادات و گزارش طرح	اردیبهشت ۹۳

جدول ۱- زمان بندی مراحل انجام طرح

در این راستا و به منظور بررسی علمی پرخاشگری سینا، توصیف وضعیت موجود از آبان ماه و جمع آوری اطلاعات نیز از آذرماه ۹۲ و به دو روش صورت پذیرفت:

۱- یافته های محیطی

۲- جمع آوری یافته های علمی و تبیین مبانی نظری طرح

یافته های محیطی

به منظور گردآوری داده‌های بیشتر در زمینه‌ی شاخص‌های کیفی وضع موجود، از روش‌های زیر استفاده کردم که به تفصیل هر یک از آنها بیان خواهد شد.

(۱) مشاهده

(۲) مصاحبه

(۳) پرسش نامه

(۴) اسناد و مدارک

مشاهده

روز های اول مهر ماه برای هر معلمی زمان شناخت است؛ بعضی از دانش آموزانش را از طریق ورق زدن پرونده هایشان می شناسد، برخی دیگر را باید صبر کند و یا از معلمان سال های پیش کمک بگیرد؛ اما برخی دیگر را با مشاهده ی رفتار می شود شناخت . سینا جزء دسته ی سوم بود که درونش در رفتارهایش هویدا بود. زمانی که تصمیم به انجام این اقدام پژوهی گرفتم اولین کار، مشاهده رفتار های سینا در موقعیت های مختلف بود. به همین منظور سینا به مدت سه روز در سه زنگ هنر، علوم و ورزش مورد مشاهده قرار گرفت و به عنوان نمونه نتایج این مشاهدات به صورت سیاهه رفتار و گزارش بیان می شود. لازم به ذکر است که دلیل انتخاب این درس ها؛ مشاهده سینا در سه موقعیت کلاس آزاد (هنر)، کلاس بسته (علوم) و حیاط مدرسه (ورزش) بوده است.

نام مشاهده شونده: سینا

مشاهده گر: معلم

نوع مشاهده: غیر مستقیم

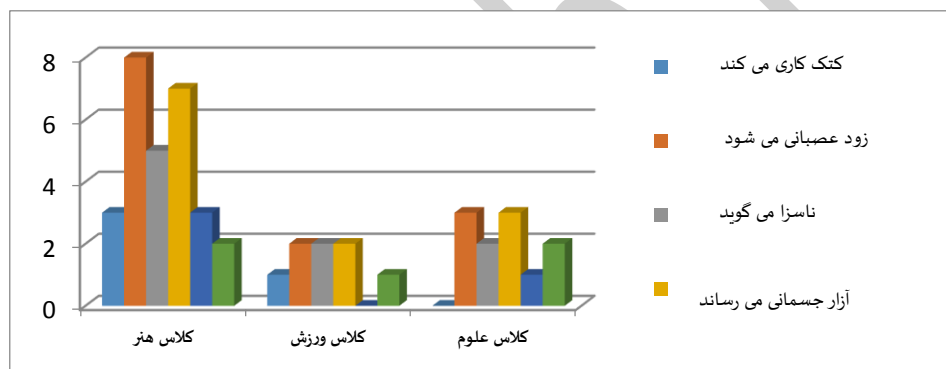
تاریخ مشاهده: ۹۲/۹/۳ و ۹۲/۹/۴ و ۹۲/۹/۵

مدت: در مجموع ۳ ساعت

مکان مشاهده: کلاس درس هنر؛ کلاس درس علوم و حیاط مدرسه (ورزش)

درصد	مجموع	تعداد دفعات			رفتارها	شماره
		کلاس علوم (۱ ساعت)	کلاس ورزش (۱ ساعت)	کلاس هنر (۱ ساعت)		
۸/۵٪	۴ مورد	-	۱ مورد	۳ مورد	کتک کاری می کند.	۱
۲۷/۶٪	۱۳ مورد	۳ مورد	۲ مورد	۸ مورد	زود عصبانی می شود	۲
۱۹/۱٪	۹ مورد	۲ مورد	۲ مورد	۵ مورد	ناسزا می گوید	۳
۲۵/۵٪	۱۲ مورد	۳ مورد	۲ مورد	۷ مورد	آزار جسمانی می رساند	۴
۸/۵٪	۴ مورد	۱ مورد	-	۳ مورد	سخن چینی می کند	۵
۱۰/۶٪	۵ مورد	۲ مورد	۱ مورد	۲ مورد	دیگران را تهدید میکند	۶
۱۰۰٪	۴۷ مورد	۱۱ مورد	۸ مورد	۲۸ مورد	مجموع	۷
	۱۰۰٪	۲۳/۵٪	۱۷٪	۵۹/۵٪	درصد	۸

جدول ۲- سیاهه ی رفتار سینا قبل از اجرای راهکارها

نمودار ۱- مقایسه میزان پر خاشگری سینا در سه ساعت درسی

تجزیه و تحلیل و تفسیر جدول و نمودار ۱:

بررسی جدول شماره (۲) و نمودار شماره (۱) نشان می دهد که بین ساعات درسی که سینا مورد مشاهده قرار گرفت، در زنگ هنر که دانش آموزان در انجام فعالیت ها آزادی بیشتری داشتند، عوامل محرک رفتارهای سینا فراوان تر بوده و در کلاس ورزش که سینا تمایلی به شرکت در تیم های ورزشی نداشت و تمام ساعت ورزش را با کلاس اولی ها که ورزش داشتند گذراند، رفتارهای پرخاشگرانه نسبت به دو کلاس دیگر کم رنگ تر بوده است. اما در کلاس علوم از این جهت که کلاس تحت کنترل بیشتر معلم به واسطه ی تدریس و ارزشیابی بود رفتارهای پرخاشگرانه فقط محدود به زمانی می شدند که دانش آموزان برای فعالیت های گروهی با هم در ارتباط بودند. از طرفی بیش ترین پرخاشگری سینا به این شکل بود که زود عصبانی می شد و به دوستانش آزار جسمانی می رساند. بنابراین باید به دنبال راهی برای اصلاح برخی عادت های اشتباه سینا (تو سری زدن و فریاد کشیدن بر سر دوستان) بود و عوامل محرک این عادت ها را کنترل کرد تا بتوان پرخاشگری او را کاهش داد.

مشارکت و نقادی همکاران و اولیاء در گردآوری شواهد (۱):

مصاحبه:

در این مرحله و در تاریخ ۹۲/۸/۲۶ با استفاده از روش مصاحبه ی باز، نظرات مدیریت آموزشگاه، مربی پرورشی و مادر سینا را در خصوص موضوع جويا شده و پاسخ ها جمع آوری شد تا در قسمت تجزیه و تحلیل بررسی گردد.

مصاحبه با مدیر آموزشگاه:

مدیر آموزشگاه وضعیت سینا را این گونه بیان کرد که او ۵ سال است در این مدرسه تحصیل می کند و تقریباً وضعیت خانوادگی مناسبی دارد. از نظر وی، سینا از این جهت که تک فرزند است، زودرنج و حساس بارآمده و همیشه می خواهد رهبری کارها را بر عهده داشته باشد. به فعالیت های فوق برنامه، علاقه ی زیادی دارد؛ اما متأسفانه همیشه به خاطر درگیری با هم کلاسی هایش یا دیگر دانش آموزان مدرسه در زنگ تفریح در سالن یا حیاط، توبیخ می شود که گاه منجر به محرومیت از مسئولیت هایش شده است. در مجموع، رفتارهای مورد قبول و شایسته ی یک دانش آموز منضبط که باید الگوی مناسبی برای پنج پایه ی دیگر باشد را ندارد که نهایتاً پرخاشگری او را تأیید کردند.

مصاحبه با مربی پرورشی:

مربی پرورشی آموزشگاه ۱۲ فروردین معتقد است **سینا جزء فعال ترین دانش آموزان مدرسه در زمینه ی پرورشی است.** وی مسئولیت هایی از قبیل اجرای مراسم ها، گذربان مدرسه، کتابدار و... را به او واگذار نموده که وقت سینا را پر کرده است. از نظر ایشان سینا پسری تنهاست که به خاطر این تنهایی رو به این فعالیت ها آورده تا خلأ محرومیت از دوستان را این گونه جبران نماید. از نظر ایشان **سینا بسیار ریاست طلب است و** اصلاً دوست ندارد زیر گروه یک مجموعه باشد. ایشان نیز به ناآرامی و پرخاشگری سینا در جلسات پرورشی و گروه های متشکل در زمینه ی بسیج و شورا معتقد بودند. چرا که رفتارهای سینا دیگر هم گروه ها را معترض کرده و باعث خراب شدن برنامه ها و بی نتیجه ماندن تصمیم گیری هائی می شود.

مصاحبه با مادر سینا:

طبق ملاقاتی که در اوایل آبان ماه با مادر سینا داشتم زمانی که در پاسخ سؤال ایشان مبنی بر وضعیت تربیتی فرزندشان گفتم در رفتارهایش قدری ناهنجاری دیده می شود؛ ایشان تأیید کرده و در ادامه به موارد زیر اشاره کردند:

مادر سینا در ادامه به موارد زیر اشاره کردند:

پدر سینا شغل آزاد دارد و خودم خیاط هستم. وضعیت مالی مناسبی داریم. از آن جایی که من و همسرم بچه دار نمی شدیم سینا را از کودکی از پرورشگاه برداشتیم و خودش از این موضوع مطلع نیست. سینا بامن در خانه راحت تر است و هرچه تا کنون خواسته، بیشتر خودم برایش فراهم کرده ام. همسرم بارها سینا را به واسطه ی رفتارهای ناهنجارش **دعوا کرده**، بنابراین از پدرش حساب می برد. در عین حال در خانه نیز رفتارهای توأم با پرخاشگری دارد و بسیار بهانه گیر و لجباز است. برای مثال اگر در حال صحبت باشد و تلفن زنگ بزند و من به تلفن پاسخ دهم زود عصبانی می شود و با من پرخاش می کند که چرا وسط صحبت من به تلفن جواب دادی **سپس قهر می کند و به اتاقش رفته** و در را محکم به هم می کوبد یا وقتی به منزل اقوام که پسر همسال خودش دارند می رویم، زمانی که باز می گردیم دعوا شروع می شود که چرا جلوی بچه ها به من تذکر دادی ، چرا به حرفم گوش ندادی ، چرا آبرویم را بردی ، **چرا مثل بچه ها با من رفتار کردی و... و باز قهر کرده** ، چیزی در دستش باشد پرتاب می کند و به اتاقش می رود. در رابطه با علایق سینا وی یادآور شد که بیشتر وقتش را با بازی های رایانه ای می گذراند و با اصرار وقتی برای درس هایش می گذارد. علاقه ی زیادی به ورزش (کاراته و جودو) دارد؛ ولی برخلاف اصرار سینا من و پدرش هیچ گاه راضی نشده ایم که او به **کلاس های فوق برود؛ زیرا می ترسیم آسیبی به او برسد.** اصلاً انتقادپذیر نیست و زود رنجیده خاطر می شود. در خانه جرأت ندارم حرفی بزنم مبادا ناراحت شود و قهر کند؛ برای همین همیشه در رفتارهایم محتاط هستم.

تجزیه و تحلیل و تفسیر مصاحبه ها:

سؤال (۱) از مصاحبه نامه از افراد فوق این بود؛ آیا سینا رفتارهای پرخاشگرانه دارد؟ که همه کم و بیش بر این امر اتفاق نظر داشتند.

در سؤال (۲) خواسته شده بود، عوامل پرخاشگری سینا را بیان کنند، که عوامل مشترک مطرح شده به شرح زیر است:

(۱) تک فرزند بودن و تنهایی که به دنبال دارد.

(۲) نوع برخورد والدین با نیازهای سینا و محدودیت ها و ناکامی های حاصل از آن

(۳) تماشای فیلم های خشن و انجام بیش از حد بازی های رایانه ای

سؤال (۳): پرخاشگری ممکن است چه مشکلاتی را برای سینا به وجود آورد؟ که پاسخ ها به شرح زیر است:

(۱) طرد شدن از گروه دوستان

(۲) طرد شدن از مسئولیت ها

(۳) افت تحصیلی

سؤال (۴) به دنبال راهکار برای کاهش یا حذف پرخاشگری سینا بوده که افراد فوق راهکارهای زیر را مطرح کردند:

(۱) مسوولیت دادن

(۲) توجه به نیازها و خواسته های منطقی

(۳) تشویق و تنبیه (محرومیت) به جا و به موقع

با توجه به مصاحبه های انجام گرفته، همه ی افراد مورد مصاحبه نسبت به این موضوع که در رفتارهای سینا پرخاشگری مشهود است، اتفاق نظر داشتند و عوامل اصلی پرخاشگری سینا را تک فرزندی و نوع برخورد والدین با نیازهای سینا و بازی های رایانه ای دانستند. بنابراین با توجه به اطلاعات کسب شده علاوه بر موارد ذکر شده ی قبلی باید به دنبال رفع ناکامی ها از سمت والدین بود تا بتوان پرخاشگری سینا را در خانه نیز کنترل کرد از این رو مصاحبه ای با مادر سینا انجام پذیرفت. در ادامه، به کمک پرسش نامه ی باس و پری به تعیین میزان پرخاشگری سینا می پردازیم.

پرسش نامه پرخاشگری باس و پری:

این آزمون به وسیله ی باس و پری در سال ۱۹۹۲ ساخته شده است. فرم انگلیسی این پرسش نامه که یک ابزار خود گزارشی است، شامل ۲۹ عبارت می باشد که چهار عامل:

پرخاشگری کلامی (۵ پرسش)

پرخاشگری جسمانی (۹ پرسش)

خشم (۷ پرسش)

خصوصیت (۸ پرسش)

را مورد سنجش قرار می دهد و گزینه ها به شیوه ای تنظیم شده اند که جایگاه فرد را در هر پرسش روی یک مقیاس پنج نقطه ای از:

۱) کاملاً من را توصیف نمی کند

تا ۵) کاملاً من را توصیف می کند) مشخص می کند.

بنابراین هر چه نمره بالاتر باشد فرد پرخاشگری بیش تری دارد. (سروقد و دانش پرور، ۱۳۸۹).

اعتبار پرسش نامه پرخاشگری از راه سه روش آلفای کرونباخ، بازآزمایی و تصنیف مورد تحلیل قرار گرفت که به ترتیب، ضرایب ۷۸/۰، ۸۹/۰ و ۷۳/۰ به دست آمد. روایی این پرسش نامه نیز، از راه شاخص های روایی همگرا، همزمان و تحلیل عوامل مورد بررسی قرار گرفت که این ضرایب میان ۳۷/۰ تا ۷۸/۰ متغییر و معنادار بودند. (محمدی، ۱۳۸۵)

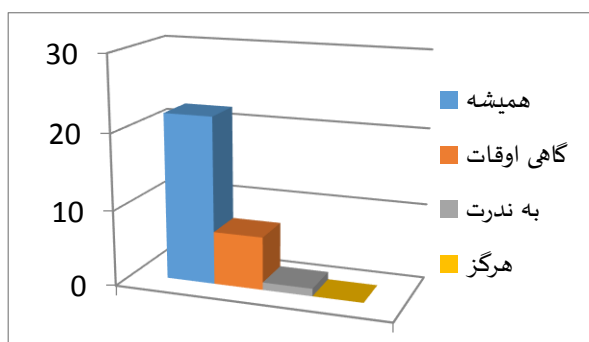
پرخاشگری در این پژوهش به وسیله ی فرم ترجمه شده ی این پرسش نامه مورد بررسی قرار گرفت که دارای چهارگزینه ی (همیشه، گاهی اوقات، به ندرت و هرگز) می باشد و از آنجا که پرسش نامه یکی از آسان ترین و مطمئن ترین راه های جمع آوری داده ها است، طی یک جلسه پس از بیان توضیحات لازم در زمینه ی پر کردن پرسش نامه ی باس پری آن را در اختیار سینا قرار دادیم تا در فرصت مناسب به آن پاسخ دهد.

پرسشنامه پرخاشگری باس پری (AGQ) (Aggressive questionnaire) که توسط سینا تکمیل

و سپس تایپ شده است :

هرگز	به ندرت	گاهی اوقات	همیشه	نکات
			*	۱. برخی مسائل جزئی و ناچیز مرا عصبی می کند.
			*	۲. وقتی به وقایع گذشته نظرمی کنم بی اختیار رنجیده خاطر می شوم.
		*		۳. کارهای زیادی را انجام می دهم که بعدا احساس پشیمانی می کنم.
			*	۴. وقتی چیزی مانع تحقق یافتن برنامه ها و نقشه هایم می شود، عصبانی می شوم.
			*	۵. از بی انصافی دیگران عصبانی می شوم.
			*	۶. تحمل شکست و ناکامی برایم خیلی دشوار است.
	*			۷. حتی وقتی عصبانیت خود را از دیگران مخفی می نمایم، مدتی طولانی درباره آن فکر می کنم.
		*		۸. بعضی دوستانم عاداتی دارند که مرا بسیار خشمگین می کند.
			*	۹. وقتی دیگران با من مخالفت می کنند با آنها جر و بحث می کنم.
			*	۱۰. از کارهای احمقانه دیگران عصبانی می شوم.
		*		۱۱. بارسنگینی روی دوشم احساس می کنم.
			*	۱۲. وقتی مورد انتقاد قرار می گیرم شدیداً خشمگین می شوم.
			*	۱۳. از تاخیر و تعلل دیگران عصبانی می شوم.
			*	۱۴. وقتی حرفم به کرسی نمی نشیند خیلی دلگیر می شوم.
			*	۱۵. وقتی عصبانی می شوم کنترلی روی حرفهایم ندارم.
			*	۱۶. وقتی خشمگین می شوم به دیگران دشنام می دهم.
			*	۱۷. آنقدر خشمگین می شوم که رفتارهای غیر منطقی از من سر می زند.
		*		۱۸. در مواضع فکری خود مقاوم و پایدار هستم.
		*		۱۹. وقتی از کوره به در می روم توی گوش دیگران می زنم.
			*	۲۰. آنقدر عصبانی می شوم که چیزی را پرتاب می کنم.
		*		۲۱. افکار بدی در سر می پرورانم که مرا دچار احساس شرمندگی می کند.
			*	۲۲. دیگران مرا فردی خشن و پرخاشگر می شناسند.
			*	۲۳. اگر در مغازه ای فروشنده ای با من بد رفتاری کند جار و جنجال به راه می اندازم.
			*	۲۴. اگر فردی مطلبی احمقانه بگوید حقش را کف دستش می گذارم.
			*	۲۵. اگر راننده یک اتومبیل در حین عبور از کنارم رعایت احتیاط را نکند بر سر او فریاد می زنم.
			*	۲۶. با هر شخصی که به من یا خانواده ام توهین کند درگیر می شوم.
			*	۲۷. اگر فردی به من صدمه بزند من هم به او صدمه می زنم.
			*	۲۸. به ورزشهای خشن علاقه دارم.
			*	۲۹. مردمی که آزارم می دهند ، دلشان کتک می خواهد.

نمودار شماره (۲) - مقایسه درصدی گزینه های تکمیلی پرسش نامه

جدول شماره ۳-مقایسه میزان و درصد گزینه های تکمیلی پرسش نامه

گزینه	تعداد	درصد
همیشه	۲۲	۷۵/۸٪
گاهی اوقات	۶	۲۰/۷٪
به ندرت	۱	۳/۵٪
هرگز	۰	۰٪
مجموع	۲۹	۱۰۰٪

تجزیه و تحلیل و تفسیر پرسش نامه:

پس از بررسی پاسخ ها، گزینه های انتخابی سینا به ترتیبی که در نمودار شماره (۲) منعکس شده است بیشتر (همیشه و گاهی اوقات) بود و با در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از مشاهدات و مصاحبه ها، پرخاشگری سینا تشخیص داده شد. در ادامه پرسشنامه تشخیص پرخاشگری باس پری که به سینا داده شده و توسط وی تکمیل شده است به صورت تایپ شده، آمده است.

پیشینه پژوهش

جمع آوری یافته های علمی، تعریف مفاهیم کلیدی و بیان مبانی نظری

یافته های علمی

انواع پرخاشگری

پرخاشگری وسیله ای:

«اگر رفتاری در جهت

رسیدن نودستیابی، به هدفی خارجی، انجام گیرد پرخاشگری وسیله ای تلقی می شود» (بناب، ۱۳۷۴).

در این نوع پرخاشگری فرد ابتدا قصد حمله به دیگران یا اذیت کردن آنها را ندارد. مثلاً شخصی ممکن است

از تهدید استفاده کند تا دیگران را به انجام دادن خواسته های خود وادار نماید. (همان، ۱۳۷۴)

پرخاشگری خصمانه: «هر نوع رفتاری که هدفش آزار یا آسیب رساندن به موجود زنده دیگری

است» (بارون، ۱۹۷۷).

تفاوت پرخاشگری بدنی با کلامی، تفاوت بین آزار جسمی و حمله با کلمات؛ پرخاشگری فعال با غیر فعال، تفاوت بین عمل آشکا

رو قصور در عمل پرخاشگری غیر مستقیم پرخاشگری بدون برخورد در رو است. (بناب، ۱۳۷۴)

عوامل مؤثر بر پرخاشگری

عوامل خانوادگی

خانواده به عنوان اولین محیط اجتماعی زندگی افراد در بررسی عوامل تربیتی بسیار حائز اهمیت می باشد.

خانواده می تواند از جهات مختلف موجب بروز یا تشدید پرخاشگری شود که مهم ترین این عوامل عبارت اند

از:

۱) نحوه برخورد والدین با نیازهای کودک: تجربه نشان می دهد که چنانچه در کودکی همیشه توقعات و

انتظارات فرد برآورده شده باشد او بیشتر از کسانی که توقعات و انتظاراتشان برآورده نشده است، خشمگین و

پرخاشگر می شود.

۲) وجود الگوهای نامناسب: بررسی هانشان می دهد که بیشتر کودکان پرخاشگر والدین خشن و متخاصمی

داشته اند یعنی نه تنها کودک از محبت لازم برخوردار نبوده، از الگوی پرخاشگری موجود در خانواده نیز

تأثیر پذیرفته بود.

این‌چ‌ه‌ه‌ا‌د‌ر‌م‌ق‌ا‌ب‌ل‌د‌ی‌گ‌ر‌ا‌ن‌ح‌ال‌ت‌د‌ش‌م‌ن‌ی‌و‌خ‌ص‌و‌م‌ت‌ب‌ه‌خ‌ود‌م‌ی‌گ‌ی‌ر‌ن‌د‌و‌ب‌ه‌ب‌چ‌ه‌ه‌ا‌ی‌ه‌م‌س‌ن‌و‌س‌ا‌ل‌خ‌ود‌ی‌ا‌ک‌م‌ت‌ر‌ا‌ز‌خ‌ود‌ص‌د‌م‌ه‌م‌ی‌ر‌س‌ا‌ن‌د‌.

د‌ر‌ک‌ا‌ر‌ه‌ا‌ی‌گ‌ر‌و‌ه‌ی‌ن‌م‌ی‌ت‌و‌ا‌ن‌د‌ش‌ر‌ک‌ت‌ک‌ن‌د‌و‌ا‌ز‌اع‌ت‌م‌ا‌د
ن‌ف‌س‌ض‌عی‌ف‌ی‌ب‌ر‌خ‌ور‌د‌ا‌ر‌ن‌د‌و‌د‌ر‌ا‌م‌ور‌ز‌ن‌د‌گ‌ی‌ش‌ا‌ن‌ب‌ی‌ل‌ی‌ا‌ق‌ت‌ی‌خ‌ود‌ر‌ا‌ن‌ش‌ا‌ن‌م‌ی‌د‌ه‌ن‌د‌و‌ا‌غ‌ل‌ب‌د‌ر‌ک‌ا‌ر‌ه‌ا‌ب‌ا‌ش‌ک‌س‌ت‌ر‌و‌ب‌ر‌و‌م‌ی‌ش‌و‌ن‌د‌.
۳) ت‌ا‌ث‌ی‌ر‌ر‌ف‌ت‌ا‌ر‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ا‌ن‌ه: ع‌د‌ه‌ا‌ی‌ا‌ز‌ا‌ف‌ر‌ا‌د‌، پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ی‌و‌ز‌ور‌گ‌و‌ی‌ی‌را‌ت‌ق‌ب‌ی‌ح‌ن‌م‌ی‌ک‌ن‌ن‌د‌ب‌ل‌ک‌ه‌ا‌ن‌ر‌ا‌ن‌ش‌ا‌ن‌ه‌ش‌ه‌ا‌م‌ت‌و‌ق‌د‌ر‌ت‌خ‌ود‌م‌ی‌د‌ا‌ن‌ن‌د‌ا‌ی‌ن‌ا‌ف‌ر‌ا‌د‌اع‌م‌ال‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ا‌ن‌ه‌خ‌ود‌و‌د‌ی‌گ‌ر‌ا‌ن‌را‌م‌ث‌ب‌ت‌، م‌وج‌ه‌و‌ح‌ت‌ی‌لا‌ز‌م‌م‌ی‌د‌ا‌ن‌ن‌د‌و‌ب‌ر‌ا‌ن‌ص‌ح‌ه‌م‌ی‌گ‌ذ‌ا‌ر‌ن‌د‌.

۴) ت‌ش‌و‌ی‌ق‌ر‌ف‌ت‌ا‌ر‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ا‌ن‌ه: گ‌ا‌ه‌ب‌ا‌و‌ال‌د‌ی‌ن‌یا‌م‌ر‌ی‌ب‌ا‌ن‌ی‌ر‌و‌ب‌ر‌و‌م‌ی‌ش‌و‌ی‌م‌ک‌ه‌ب‌ه‌ب‌ه‌ا‌ن‌ه‌ا‌م‌وز‌ش‌د‌ف‌اع‌ا‌ز‌خ‌ود‌، ب‌ه‌ک‌ود‌ک‌ی‌م‌ی‌گ‌و‌ی‌ن‌د‌«ا‌ز‌ف‌ل‌ا‌ن‌ی‌ن‌خ‌ور‌ی‌» «ت‌وس‌ر‌ی‌ن‌خ‌ور‌ی‌» و... ک‌ه‌ب‌ه‌ط‌ور‌و‌ض‌وح‌ب‌ه‌ج‌ا‌ی‌ن‌ش‌ا‌ن‌د‌ا‌د‌ن‌ر‌ف‌ت‌ا‌ر‌ه‌ا‌ی‌م‌ن‌ط‌ق‌ی‌د‌ر‌م‌ق‌ا‌ب‌ل‌ب‌ر‌خ‌ور‌د‌ب‌ا‌م‌و‌ا‌ن‌ع‌ش‌خ‌ص‌ی‌را‌ب‌ه‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ی‌ب‌ی‌م‌ور‌د‌ت‌ش‌و‌ی‌ق‌م‌ی‌ک‌ن‌ن‌د‌.

۵) ت‌ن‌ب‌ی‌ه‌و‌ال‌د‌ی‌ن‌و‌م‌ر‌ی‌ب‌ا‌ن‌: و‌ال‌د‌ی‌ن‌و‌م‌ر‌ی‌ب‌ا‌ن‌ک‌ه‌ع‌ص‌ب‌ا‌ن‌ی‌م‌ی‌ش‌و‌ن‌د‌و‌ب‌ه‌ص‌ور‌ت‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ا‌ن‌ه‌ک‌ود‌ک‌ر‌ا‌ت‌ن‌ب‌ی‌ه‌م‌ی‌ک‌ن‌ن‌د‌د‌ر‌چ‌ن‌ی‌ن‌م‌و‌ا‌ق‌ع‌ی‌ت‌ن‌ب‌ی‌ه‌ع‌ا‌م‌ل‌ت‌ق‌و‌ی‌ت‌ک‌ن‌ن‌د‌ه‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ی‌ا‌س‌ت‌ز‌ی‌ر‌ا‌ع‌لا‌و‌ه‌ب‌ر‌ا‌ی‌ن‌ک‌ه‌س‌ب‌ب‌خ‌ش‌م‌و‌ا‌ح‌ت‌م‌الاً‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ی‌ک‌ود‌ک‌م‌ی‌ش‌ود‌، ش‌خ‌ص‌ت‌ن‌ب‌ی‌ه‌ک‌ن‌ن‌د‌ه‌ا‌ل‌گ‌و‌ی‌ن‌ا‌م‌ن‌ا‌س‌ب‌ی‌ب‌ر‌ا‌ی‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ی‌ک‌ود‌ک‌م‌ی‌گ‌ر‌د‌د‌(ا‌ک‌ب‌ر‌ی‌، ۱۳۸۱).

ع‌و‌ا‌م‌ل‌م‌ح‌ی‌ط‌ی‌(ا‌ج‌ت‌م‌اع‌ی‌- ف‌ر‌ه‌ن‌گ‌ی‌)

ع‌و‌ا‌م‌ل‌ی‌ک‌ه‌د‌ر‌پ‌ی‌ر‌ا‌م‌ون‌ز‌ن‌د‌گ‌ی‌ا‌ن‌س‌ا‌ن‌ه‌س‌ت‌ن‌د‌، م‌ی‌ت‌و‌ا‌ن‌ن‌د‌د‌ر‌ب‌ر‌وز‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ی‌م‌ؤ‌ث‌ر‌ب‌ا‌ش‌ن‌د‌، ب‌ر‌خ‌ی‌ا‌ز‌ا‌ی‌ن‌ع‌و‌ا‌م‌ل‌ع‌ب‌ا‌ر‌ت‌ن‌د‌ا‌ز‌:

۱) ز‌ن‌د‌گ‌ی‌د‌ر‌ا‌ر‌ت‌ف‌اع‌خ‌ی‌ل‌ی‌ب‌ل‌ن‌د‌و‌ت‌غ‌ذ‌ی‌ه‌ن‌اق‌ص‌: پ‌ژ‌و‌ه‌ش‌ه‌ا‌ی‌ب‌ه‌ع‌م‌ل‌ا‌م‌د‌ه‌d‌r‌m‌ی‌ا‌ن‌س‌ر‌خ‌پ‌و‌س‌ت‌ا‌ن‌ق‌ب‌ی‌ل‌ه‌ک‌و‌ل‌a‌d‌r‌m‌ی‌ا‌ل‌ا‌ت‌د‌و‌ر‌پ‌ر‌و‌، ک‌ه‌ب‌ه‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ت‌ر‌ی‌ن‌ا‌ن‌س‌ا‌ن‌ه‌ا‌ی‌r‌o‌i‌z‌m‌ی‌ن‌ش‌ه‌r‌t‌d‌a‌r‌n‌d‌h‌a‌k‌i‌a‌z‌a‌n‌a‌s‌t‌k‌h‌e‌p‌r‌x‌a‌s‌h‌g‌r‌i‌a‌i‌n‌q‌b‌ی‌l‌h‌e‌s‌d‌l‌ی‌l‌d‌a‌r‌d‌: الف) ز‌ن‌د‌گ‌ی‌d‌r‌a‌r‌t‌f‌e‌a‌c‌a‌t‌x‌ی‌l‌ی‌b‌ی‌l‌n‌d‌، ک‌م‌ب‌ود‌m‌o‌a‌d‌غ‌ذ‌ا‌ی‌ی‌o‌b‌a‌l‌a‌x‌r‌h‌e‌ت‌غ‌ذ‌ی‌ه‌n‌اق‌ص‌؛ ب) ج‌و‌ی‌d‌n‌b‌r‌g‌k‌o‌k‌a‌k‌h‌e‌m‌c‌h‌t‌o‌y‌k‌o‌k‌a‌i‌n‌و‌ن‌وع‌m‌c‌h‌d‌r‌a‌s‌t‌o‌s‌b‌ی‌m‌ی‌ش‌ود‌m‌c‌h‌r‌f‌k‌n‌d‌g‌a‌n‌a‌m‌o‌q‌t‌a‌ا‌ح‌س‌ا‌s‌ا‌ر‌a‌m‌s‌k‌n‌d‌ا‌m‌ا‌ا‌ث‌ر‌ا‌t‌m‌c‌h‌r‌f‌d‌r‌a‌z‌m‌d‌t‌a‌n‌b‌r‌a‌y‌s‌o‌x‌h‌t‌و‌s‌a‌z‌b‌d‌n‌z‌ی‌a‌n‌o‌r‌a‌s‌t‌؛ ج) ه‌ن‌ج‌ا‌r‌b‌o‌d‌n‌e‌p‌r‌x‌a‌s‌h‌g‌r‌i‌.

۲) ت‌ق‌و‌ی‌ت‌پ‌ر‌خ‌ا‌ش‌گ‌ر‌ی‌ب‌ه‌ع‌ل‌t‌z‌ی‌a‌n‌ا‌ج‌ت‌م‌اع‌ی‌- ف‌ر‌ه‌ن‌گ‌ی‌: d‌r‌b‌e‌c‌z‌ی‌m‌o‌a‌c‌q‌b‌e‌ع‌ل‌t‌ج‌n‌g‌یا‌ع‌و‌ا‌م‌l‌d‌ی‌g‌r‌p‌r‌x‌a‌s‌h‌g‌r‌i‌d‌r‌j‌a‌m‌e‌h‌t‌q‌w‌o‌y‌t‌m‌ی‌ش‌ود‌، z‌ی‌r‌a‌j‌a‌m‌e‌h‌b‌e‌d‌l‌ی‌l‌m‌q‌t‌z‌ی‌a‌t‌z‌m‌a‌n‌ی‌و‌m‌k‌a‌n‌ی‌خ‌ود‌p‌r‌o‌r‌o‌s‌a‌n‌r‌a‌z‌r‌u‌r‌o‌y‌m‌ی‌d‌a‌n‌d‌.

۳) م‌ش‌ا‌ه‌د‌a‌t‌ا‌ج‌ت‌م‌اع‌ی‌: م‌ش‌ا‌ه‌د‌ه‌w‌q‌a‌ی‌c‌و‌ا‌t‌f‌a‌q‌a‌t‌ی‌k‌e‌d‌r‌j‌a‌m‌e‌h‌r‌x‌m‌ی‌d‌e‌h‌d‌، m‌a‌n‌d‌d‌r‌g‌ی‌r‌ی‌h‌a‌y‌ا‌ج‌ت‌م‌اع‌ی‌، m‌c‌h‌d‌o‌d‌ی‌t‌h‌a‌y‌ا‌ج‌ت‌م‌اع‌ی‌t‌b‌e‌ی‌z‌h‌a‌، b‌ی‌e‌d‌a‌l‌t‌ی‌h‌a‌و‌m‌a‌n‌d‌a‌ی‌n‌h‌a‌،s‌b‌b‌a‌i‌j‌a‌d‌x‌s‌h‌m‌و‌p‌r‌x‌a‌s‌h‌g‌r‌ی‌m‌ی‌ش‌ود‌.

۴) ن‌ق‌ش‌r‌s‌a‌n‌e‌h‌a‌y‌g‌r‌o‌h‌e‌y‌: a‌z‌ع‌و‌ا‌م‌l‌ا‌ج‌ت‌م‌اع‌ی‌- ف‌ر‌ه‌ن‌گ‌ی‌d‌ی‌g‌r‌r‌s‌a‌n‌e‌h‌a‌y‌g‌r‌o‌h‌e‌y‌b‌e‌h‌o‌y‌z‌h‌e‌t‌a‌ث‌ی‌r‌p‌z‌ی‌r‌i‌f‌a‌d‌a‌z‌b‌r‌n‌a‌m‌e‌h‌a‌y‌t‌l‌o‌y‌z‌ی‌o‌n‌b‌e‌h‌s‌h‌r‌a‌y‌t‌a‌j‌t‌m‌اع‌ی‌- ا‌q‌t‌s‌a‌d‌ی‌o‌b‌s‌ی‌a‌r‌y‌a‌z‌ع‌و‌ا‌م‌l‌d‌ی‌g‌r‌b‌s‌t‌g‌ی‌d‌a‌r‌d‌.

۵) نقش بازیهای ویدیویی در پرخاشگری: یافته های پژوهشی که بر روی پرخاشگردانش آموزان پسر سال پنجم مقطع ابتدایی شهرستان خرم آباد به روش تجربی صورت گرفته است نشان می دهد که گروه ها یا زمایشکپیر خاشگران به بازی کرده بودند نسبت به گروه گواه، افزایش معنی داری از پرخاشگری نشان دادند (همان، ۱۳۸۱).

راه های اصلاح پرخاشگری

برای اصلاح و کنترل پرخاشگری راه حل هایی عنوان شده است که به طور اجمال عبارتند از:

- ۱- آگاهی دادن ۲- آشنا کردن کودک به حقوق دیگران ۳- رفع ناکامی ها ۴- ایجاد محیط صمیمی ۵- آماده کردن کودک برای ایجاد دوستی ها ۶- ایجاد سرگرمی و اشتغال ۷- نادیده گرفتن (فتحی آشتیانی، ۱۳۹۰)

مهم ترین اقدامات و راه کارهای پیش گیرانه و درمانی

با توجه به عواقب ناگوار پرخاشگری، باید از بروز آن جلوگیری کرد. البته باید توجه داشت که برای کنترل پرخاشگری نباید دست به تنبیه کودک پرخاشگر زد. بلکه هدایت مناسب تنبیه در شرایطی معین می تواند منجر به اصلاح رفتار پرخاشگرانه شود. اما به نظر می رسد بهترین روش برای کنترل پرخاشگری آن باشد که کودکان بیاموزند چگونه خشم خود را کنترل کنند و به اداره فرصت های وقوع پرخاشگری بپردازند (برکوویتز، ۱۳۸۸).

در همین راستا تقویت رفتارهای اجتماعی فرزندان مانند: همکاری کردن، مشارکت کردن، ابراز همدردی و همدلی، گوشزد کردن عواقب احتمالی رفتار پرخاشگرانه، تنبیه ملایم فرد پرخاشگر، تنبیه الگوهای پرخاشگری، دور کردن فرد پرخاشگر از مکان پرخاشگری، تقویت رفتارهای مغایر با پرخاشگری، ارائه مجموعه ای از استدلال ها در مورد خطرات و عواقب پرخاشگری با شخص پرخاشگر یا قربانیان پرخاشگری (صادقی و مشکبید حقیقی، ۱۳۸۵). دست زدن به پرخاشگری در تخیل، از بین بردن قرینه های محیطی مؤثر در فراخونی پرخاشگری، منزوی کردن پرخاشگری و ممانعت از کامیابی آن (بیابانگرد، ۱۳۸۷)؛ ایجاد فرصت های مناسب و کانال های صحیح و مورد قبول اجتماع مانند: فعالیت ها و مسابقات ورزشی یا نقاشی و انواع هنرهای دراماتیک (نوابی نژاد، ۱۳۸۱)؛ فراهم کردن امکان تخلیه هیجانی، جلوگیری از تماشای فیلم های خشن، آموزش مهارت های اجتماعی (احمدی، ۱۳۸۲)، شناسایی نقاط قوت و ضعف فرزندان، تکیه بر نقاط مثبت و تقویت روحیه آن ها، کمک به مسئولیت پذیر شدن فرزندان، توجه به علاقه ها و سرگرمی های آن ها به منظور پرورش استعداد هایشان، تقسیم کارها در خانه میان همه ی اعضا، کمک به فرزندان برای تطبیق آن ها با شرایط و برقراری ارتباط مؤثر و بهتر با دیگران (فریور، ۱۳۸۷)؛ کنترل خشم به

شیوه شناختی - رفتاری (آذریان، احمدی و فاتحی زاده، ۱۳۸۶)، فراهم ساختن شرایط تفریح سالم، استراحت کافی و به موقع، ورزش مناسب (زرگری مرندي، ۱۳۸۵)؛ افزایش مهارت همدلی و افزایش آگاهی فرزندان نسبت به رنجی که بر اثر پرخاشگری آن ها در افراد یا حیوانات به وجود می آید، توجه بیشتر به فرزندان که پرخاشگری نمی کنند به جای فرزند پرخاشگر و ملزم کردن او به یافتن الگویی مطلوب برای خود (نجفی پور، ۱۳۸۸).

تعریف مفاهیم کلیدی

پر خاشگری^۱: عبارت است از رفتاری که هدف آن صد مهز دن به خود یا به دیگر می باشد در این تعریف قصد و نیت فرد مهم است

یعنی رفتاری پر خاشگری محسوب میشود که از روی قصد و عمد برای صد مهز دن به دیگر می باشد خود انجام گرفته باشد)

هریس^۲، ۲۰۰۵)

اعمال

پر خاشگرانه: شامل رفتارهای جسمی و کلامی پر خاشگری نظیر تهدید کردن، مشاجره و هیلفظی و... همچنین ویرانیدار ایاس

ت (براهنی، ۱۳۶۷).

شخصیت: شخصیت عبارت است از مجموعه گرایشها و حالت های رفتاری است که کم و بیش وضع ثابتی

دارند و فرد در قبال اوضاع، مسائل و رویدادهای محیط خود احساسات، نگرشها و واکنشهای خاصی نشان

می دهد. ناکامیهای پی در پی و فشارهای روانی ممکن است سبب تغییر شخصیت شوند و یا آنکه در

نوجوانان رفتارهای نابهنجار، مانند بزهکاری، پر خاشگری و جامعه ستیزی بوجود آورند (پارسا، ۱۳۶۷)

خشم: واکنشی احساسی و هیجانی خود به خود است، نسبت به تهدیدی حقیقی یا خیالی (همان، ۱۳۶۷).

مبانی نظری (دیدگاه ها در منشأ و علت پر خاشگری)

جنبه فیزیولوژیکی (عصب شناختی، زیست شیمیایی)

محرک هایی که رفتار پر خاشگرانه را موجب می شود در دو نظام از اهمیت ویژه ای برخوردار است. یکی نظام

عصبی و دیگری نظام غدد درون ریز.

(۱) نظام عصبی: تحقیقات نشان می دهد که مناطق گوناگونی در مغز از جمله و دستگاه کناری (لیمبیک)

به صورت یک مجموعه هماهنگ عمل می کنند و در مهار و یا ایجاد رفتارهای هیجانی نقش مهمی ایفا

می نمایند. (حائری روحانی، ۱۳۷۲، ص ۱۱۹).

¹. aggression

². Harris

بخش دیگری از مغز، که با رفتار پرخاشگرانه ارتباط دارد، «قشر پیشانی یا قدامی» است. این قسمت با حل مساله، استدلال، نقشه کشیدن و همچنین فعالیت‌های هیجانی ارتباط نزدیک دارد (حائری به نقل از کاردوس، ۱۹۹۸).

همچنین تخریب قطعه گیجگاهی رفتار پرخاشگرانه را در انسان ایجاد می‌کند (فدیو، ۱۹۷۷ به نقل از گلدشتین، ۱۹۸۷).

۲) نظام غدد درون‌ریز: جولین و مک نری در یک بررسی آزمایشگاهی، به این نتیجه رسیدند که افزایش تستوسترون در سطح خون موجب پرخاشگری می‌شود. علاوه بر این هورمون، آندروژن و پروژسترون همراه با استروژن نیز در بروز رفتار پرخاشگرانه مؤثرند. بررسی‌های دیگر نشان می‌دهد که اختلال در ترکیب و یا انتشار کاتکول آمین‌ها و سروتونین نیز تغییرات خلقی را موجب شده و بر رفتارهای هیجانی از جمله پرخاشگری تاثیر می‌گذارند (کاپلان سادوک، ۱۹۹۳).

طرفداران ذاتی بودن پرخاشگری

گروهی از صاحب نظران علوم رفتاری نظیر فروید و لورنز معتقدند که پرخاشگری به عنوان یک نیروی پنهان است که به تدریج در شخص متراکم و فشرده می‌شود و سرانجام نیاز به تخلیه پیدا می‌کند. (اکبری، ۱۳۸۱)

طرفداران منشأ اجتماعی پرخاشگری

این گروه معتقدند پرخاشگری از نظر اجتماعی هم قابل آموزش است و هم قابل پیشگیری و کنترل. گذشته از دو گروه اصلی مطرح شده، گروهی معتقدند که رفتار پرخاشگری ریشه در عدم فرصت یادگیری دارد، یعنی کودک به علت اینکه فرصت یادگیری نداشته و یک موجود ناپخته است، نمی‌داند که نسبت به یک محرک چگونه عمل کند لذا ممکن است به صورت پرخاشگری از خود واکنش نشان دهد (نوابی نژاد، ۱۳۷۲).

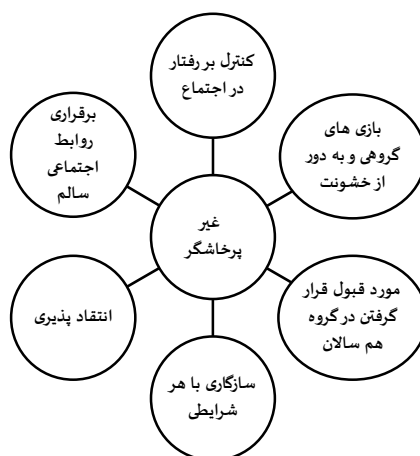
فرضیه ناکامی - پرخاشگرانه

جان والر و

همکارانش فرضیه پرخاشگری در کلمه پاسخ به ناکامی ارائه نمودند که در آن پرخاشگری همیشه در پیناکامی خواهد بود. (والردوب، مورد سیرز، ۱۹۳۹)

پاسخ ناکامی پرخاشگری یعنی رفتار دشمنانه و تند به هنگام عدم سازگاری با موفقیت مثلاً کودکی که از بازی کردن منع می‌شود در اثر خشم احممی کند یا پاهای خود را بر زمین می‌کوبد. چیزیکه ثابت شده است این است

که ناکامی پر خاشگر بر افزایش می دهد. پر خاشگر می تواند ناکامی های فشرده را همراه سازد و نوعیت سکینم و قتیبر ایفرد فرا هم آورد اما پایا نامعمولاً رضایت بخش نیست (رئییسی، ۱۳۷۶)

نمودار ۳- مقایسه ی فرد پر خاشگر و غیر پر خاشگر

یافته های فردی:

در مدت ۷ سال معلمی باندانش آموزان زیادی در پایه های مختلف سروکار داشته ام که هر یک خلق و خوی مختص به خود را دارا بودند. اما آن چه را به عنوان یکی از علت های اصلی پر خاشگری های آنان می توان در نظر گرفت، شرایط روحی و روانی حاکم بر خانواده و علت دیگر را هم فیلم ها و بازی های خشن رایانه ای دانست. تفاوت های تغذیه ای نسل امروز با کودکان گذشته و علاقه به مصرف فست فودها و نوشابه ها نیز می تواند به طور محسوسی بر رفتار کودکان تأثیر بگذارد. علاوه بر این ها، نظام تربیتی حاکم بر بعضی مدارس که هنوز به شیوه های تنبیهی گذشته عمل می کنند، در سال های اولیه ی تحصیل می تواند اثرات منفی بر روح و روان دانش آموزان داشته باشد.

در اقدام پژوهی فوق بانزدیک شدن به سینا وزندگی اش این احتمال را دادم که در درجه ی اول، نحوه ی پاسخگوی ی والدین شبه نیازهای او، سیناراحتش از یک ارگذاشته و ناکامی حاصل از این محدودیتها مسبب رفتارها شده است. از یک طرف به دلیل تکفرزندیمورد توجه خانواد هوفامیل بود هواز کودکیپر توقع، حساس، زورگو و لجباز بارآمده است واز

۴ سالگی و قاتسینار ا‌پ‌ر‌ ک‌ر‌د‌ه‌ا‌ن‌د‌ون‌یز‌ ت‌غ‌ذ‌ی‌ه‌ی‌ن‌ا‌م‌ن‌ا‌س‌ت‌خ‌ود‌م‌ی‌ت‌وان‌د‌ع‌ا‌م‌ل‌ی‌ا‌ث‌ر‌گ‌ذ‌ا‌ر‌ ب‌ر‌ر‌ف‌ت‌ا‌ر‌ا‌ی‌ن‌ک‌ود‌ک‌ب‌ا‌ش‌د‌ .

از این رو بهتر است با تشخیص اختلالات رفتاری در سال‌های اولیه‌ی تحصیل به دنبال کاهش یا حذف اختلال بود.

در ادامه به برخی تحقیقات انجام شده در این خصوص پرداخته می‌شود.

مرور تحقیقات مرتبط با موضوع:

نظر به این که پرخاشگری مستلزم بررسی رویکردهای نظری گوناگونی است که محققان درباره پرخاشگری دارند، برای پاسخ به سؤالات نیازمند بررسی رویکردهای گوناگونی هستیم که محققان درباره پرخاشگری دارند.

الف - عوامل زیست‌شناختی

۱) مواد زیست‌شیمیایی: در این زمینه، می‌توان به تحقیقات جالین و مک نری پرداخت که در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیدند که افزایش تستوسترون در سطح خون موجب پرخاشگری می‌شود یا کاهش سروتونین موجب تغییرات بدخلقی می‌گردد و بر بروز رفتارهای هیجانی از جمله پرخاشگری تاثیر دارد؛

۲) گرما: پژوهش‌های بارون و بل در (۱۹۷۷)؛ ۳) برانگیختگی جنسی: پژوهش‌های بارون و بریانت (۱۹۷۲)؛ ۴) الکل: پژوهش‌های لئونارد (۱۹۸۳).

ب - عوامل روان‌شناختی

۱. افسردگی: پژوهش‌های بوهیم (۱۹۶۶)؛ ۲) الگوی شخصیت: پژوهش‌های ماتیوس (۱۹۸۹)؛ ۳) تاثیر حرمت‌خود: پژوهش‌های رنزی (۱۹۸۴)؛ ۴) تاثیر احساس گناه: پژوهش‌های مانزی (۱۹۹۱).

ج - عوامل فرهنگی - اجتماعی - اقتصادی و محیطی

۱. خانواده: پژوهش‌های فریم (۱۹۷۴)؛ ۲) تاثیرات پاداش و تایید اجتماعی: پژوهش‌های بندورا (۱۹۷۳)؛ ۳) فقر: پژوهش‌های ویلیامز (۱۹۸۴)؛ ۴) تاثیرات الگویی: پژوهش‌های بندورا در (۱۹۷۳)؛ ۵) تسلیح: وقتی فرد مسلح باشد، امکان رفتار پرخاشگرانه در او تقویت می‌شود، پژوهش‌های برکوویتز در (۱۹۷۴)؛ ۶. تاثیر وسایل ارتباط جمعی: پژوهش‌های برکوویتز در (۱۹۸۴).

سختگیر بها، خوشونتها، سرزنشها و تحقیرها یوالدین مستبد اثرات جبرانناپذیر بر روی ساختار شخصیتی کودکانونوجوانان به اقمیگذار دو احساس بیکفایتی، ترسوگوشهگیری، ناتوانیدر برقرار یروابط عاطفی و اجتماعی، ناسازگاری، پر خاشگر یوماند این هامیتواندزاییدهچنین رفتارهای ناسنجیدهوالدین باشد (احمدوند، ۱۳۷۴).

بر اساسیکت تحقیق ۷۵٪ پسرانپر خاشگراز وجود پدر محرومبودهویالگوبرای یادگیرینداشتهاند (وفایی، ۱۳۷۶).

الگوهای خانوادگینیز بارفتار پر خاشگرانهارتباط دارد (توزندهجانیو کمالپور، ۱۳۷۹).

پر خاشگر یوای پیشرفت تحصیلیضعیفوناکامیدر مدرسههمراهمیباشد (مهریار، ۱۳۷۰).

پر خاشگر یواکنشکلیننسبتبهناکامیاستهر چند افراد همیشهپاسخهایپر خاشگرانهاشکاراز خود نشانمیدهند.

مثلاً پسر یکهبهوسیلهیکیاز همکلاسان خود مورد اهاننتقرار گرفته، غالباً بهطور فیزیکیبهاو حملهور میشود. زدو خورد هها و دء واهایحیاطمدرسهمخود نشانهایباز اینپر خاشگریهاست. (نوابینژاد، ۱۳۷۱)

تحقیقاتنبندورا نشاندادهکهپر خاشگریکاملأجنبهتقلیددارد واز راهمشاهدهکسبمیشود. (کریمی، ۱۳۷۸)

تجزیه و تحلیل شواهد(۱):

تحقیقات انجام شده تا حدودی علل پرخاشگری سینا را آشکار می سازند اما در این مورد خاص که از طرفی فرزند خوانده است و از سوی دیگر شرایط ویژه ای را سپری نموده است باید بررسی ویژه ای صورت گیرد.

باتوجه به تجزیه و تحلیل ابزارهای استفاده شده در شواهد(۱) دلایل مشکل پرخاشگری در سینا آشکار می گردد که از جمله می توان: ۱- به نحوه ی برخورد والدین با نیازهای او،

۲- پرتوقع و زودرنج بودن به خاطر تک فرزندی،

۳- ناکامی ها و بازی ها و فیلم های خشن اشاره کرد.

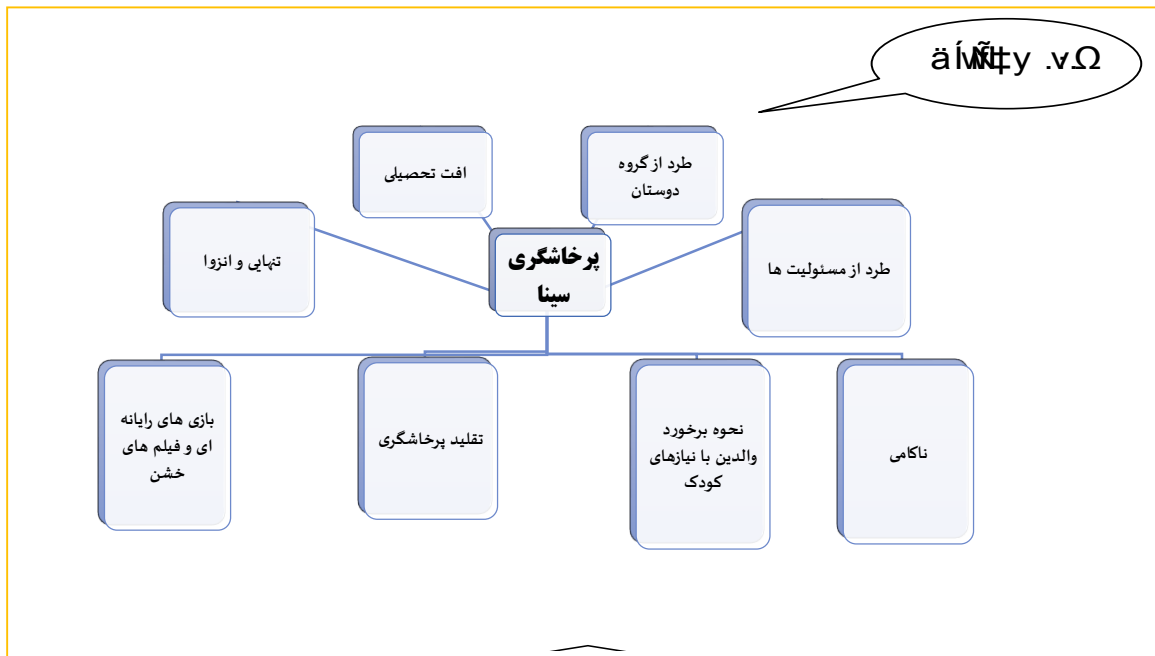
همین مسأله موجب بروز مشکلاتی دیگر از جمله بدرفتاری با دوستان در مدرسه ، قهر کردن با مادرش و افت تحصیلی نیز شده است .

برای تجزیه و تحلیل مشکل سینا از الگوی علت یابی استفاده کردم . این الگو تأکید بسیاری بر معرفی ریشه ها و علت های اصلی در یک طرف نمودار و معلولات (نتایج حاصله) در طرف دیگر نمودار دارد .

نمودار(۴) نشان می دهد که زمینه ها و علل پرخاشگری سینا کدام است و این علل چه نتایج و عواقبی را در پی داشته است.

انتخاب راه حل های جدید و موقتی:

نظر به این که گام اول برای درمان پرخاشگری شناخت و ریشه یابی علت یا علل پرخاشگری است؛ پس از این که پی به علل پرخاشگری سینا بردم، راهکارهایی متناسب ارائه و انجام دادم که عبارتند از :

راه حل (۱) :

در ابتدای امر با توجه به شناختی که نسبت به سینا و روحیات و علایق اش پیدا کرده بودم و اطلاعاتی که از طریق مصاحبه و پرسش نامه جمع آوری و تجزیه و تحلیل شد یکی از مهم ترین علل پرخاشگری سینا را نوع تربیت و روابط او با پدر و مادرش تشخیص دادم؛ بنابراین در مرحله ی اول نیاز به همکاری پدر و مادر سینا داشتم راه حل اول این بود که پدر و مادر سینا در خانه به او آزادی عمل بیش تری بدهند و از طرفی بعضی خواسته هایش را محدود کنند. مثلاً این که به او اجازه ی شرکت در کلاس های ورزشی مورد علاقه اش را بدهند تا او، هم انرژی خود را در این کلاس ها تخلیه کند و هم با افراد بیشتری در ارتباط باشد از طرفی با احترام گذاشتن به خواسته هایش انگیزه پیدا کند و کم کم در جهت کنار گذاشتن رفتارهای پرخاشگرانه ی خود بکوشد. در جلسه ای که با مادر سینا گذاشتم از ایشان خواستم با اجرای این راهکار همکاری لازم را داشته باشد. و از هفته ی پنجم آغاز طرح آنان همکاری خود را شروع کردند. به نتیجه رسیدن این راه حل نیاز به زمان داشت.

گردآوری اطلاعات (شواهد ۲)

پدر و مادر سینا به این شیوه عمل کرده بودند: با نظر پزشک تغذیه و نواقص رژیم غذایی او را برطرف کرده بودند. علاوه بر این به او اجازه ی ثبت نام در کلاس کاراته را داده بودند. ولی در مقابل از سینا خواسته بودند تا از بازی های رایانه ای کم کند و بیش تر به درس هایش بپردازد. در رابطه با تغییر رفتارهای سینا در منزل پس از گذشت یک ماه، مادرش این گونه گفت: روحیه ی بسیار خوبی دارد و به ندرت عصبانی می شود و کمتر قهر می کند. به خاطر شرطی که با او گذاشتیم بیشتر به درس هایش اهمیت می دهد و دیگر از آن بهانه جویی ها خبری نیست و حساسیت هایش بسیار کم تر شده است.

تجزیه و تحلیل شواهد (۲)

همکاری والدین سینا در پیشروی درست طرح بسیار کارساز بود و اینجانب را به اهداف نزدیک تر کرد. بهبود پرخاشگری سینا در مدت سه هفته نشان دهنده ی فشار روحی که از جانب والدین بر سینا تحمیل شده بود. اما کامل کننده ی طرح و برطرف کننده ی تمام پرخاشگریهای سینا نبود و باید به طور هم زمان راه حلی برای کاهش پرخاشگری سینا در مدرسه ارائه می کردم .

راه حل ۲

سینا در کلاس علاقه ی زیادی به سرگروه بودن و برعهده گرفتن مسئولیت داشت؛ بنابراین، بهترین راه را برای کم کردن پرخاشگری سینا دادن یک مسئولیت به او بود. با توجه به این که از نظر درسی وضعیت نرمالی داشت به او مسئولیت همیار معلم دادم تا بیشتر کنار من باشد و در انجام کارها کمک کند. بابر عهده گرفتن این مسئولیت او تمام وقت به جز زمان های تدریس در کتاب خانه ی کلاسی، نوشتن نمونه سؤال بر روی تخته، درست کردن روزنامه دیواری علمی و... مشغول بود. از این رو با دادن این مسئولیت به او که بارها متوجه علاقه اش به این کار شده بودم به چندین هدف می رسیدم که عبارتند از:

احترام گذاشتن به خواسته اش که باعث ایجاد انگیزه در او می شد؛ تا هم به درس هایش بیشتر توجه کند و هم کنترل بیشتری بر رفتارهایش داشته باشد. علاوه بر این بیشتر وقت در سر کلاس مشغول فعالیت بود و کم تر وقت آزاد برای آزار یا آسیب رساندن به هم کلاسی هایش داشت.

گردآوری اطلاعات شواهد(۳)

در مدت شانزده هفته ای که سینا همیار معلم بود به طور محسوسی متوجه کاهش پرخاشگری هایش شده بودم. از نظر درسی تا حدودی پیشرفت کرده و منظم تر شده بود. به خاطر احساس قدرتی که داشت با هم کلاسی هایش نرم خوتر رفتار می کرد و از آن جایی که روزهای اولی که همیار شده بود با چند نفر از دانش آموزان درگیر شده که با او صحبت کردم تا در رفتارهایش محتاط تر عمل کند مبادا از مسئولیتش طرد شود. حتی در ساعات تفریح رفتارهای نابهنجار سینا کم رنگ تر شده بود چون می دانست به عنوان الگو تحت نظر دیگران است.

تجزیه و تحلیل شواهد(۳):

به کارگیری سینا به عنوان همیار معلم که تمام وقت او را در کلاس پر می کرد بسیار در کنترل کلاس و آرام کردن سینا مفید واقع شد. تا این جای کار با همکاری والدین و مسئولیت کلاسی بر پرخاشگری سینا کمتر شده بود اما هنوز لازم بود بعضی شرایط را در کلاس و مدرسه تغییر دهم تا بهبود پرخاشگری سینا تا حد امکان کامل شود و تمام عوامل محرک او برطرف گردد. بنابراین از چند راهکار ساده به طور تلفیقی و هم زمان بهره بردم.

راه حل ۳

راهکار جدید شامل موارد زیر بود:

در ابتدای امر از مربی پرورشی آموزشگاه درخواست کردم فعالیت های کم تری در زمینه ی پرورشی و بهداشت به سینا واگذار کنند تا او، هم بیش تر جذب فعالیت های کلاسی شود و هم وقت بیش تری را صرف درس هایش کند. علاوه بر این از مربی تربیت بدنی نیز خواستم درخواست جدی برای شرکت سینا در تیم های ورزشی داشته باشد تا در زمینه ی ورزشی فعال تر شود و وقت بیش تری را با همکلاسی هایش بگذراند . همچنین در مشاهدات خود به این مسأله پی بردم که همیشه سینا مسبب تنش ها و جنجال های کلاس نیست بلکه در مواردی دوستانش با حرکات و حرف های خود او را تحریک به پرخاشگری می کنند از این رو هرگاه متوجه چنین رفتارهایی می شدم به اعتراض سینا پاسخ داده و با دانش آموزان مقصر برخورد می کردم. راهکار دیگر تشویق به موقع رفتار های قابل قبول سینا بود که به او در ترک رفتارهای پرخاشگرانه کمک می کرد.

گردآوری اطلاعات(شواهد۴)

به کار بستن این راهکارهای ساده بسیار تأثیرگذار بود. از زمانی که سینا کم تر وقت برای فعالیت های پرورشی گذاشته بود در کارهای گروهی کلاس شرکت بیش تری داشت و وضعیت تحصیلی او رو به پیشرفت بود. شرکت اجباری سینا در تیم های ورزشی اول ناراحت و دلخورش کرده بود زیرا هیچ گاه دوست نداشت به اجبار تن به کاری دهد اما بعد از گذشت ۳-۴ جلسه از ورزش، با هیجان بازی می کرد.

دیگر این که برخورد مستمر با دانش آموزانی که محرک سینا در پرخاشگری بودند علاوه بر انگیزه دادن به او تا حدودی سبب خاموشی رفتارهای اشتباه دیگر دانش آموزان گردید.

بالاخره، تشویق به موقع رفتارهای صحیح سینا روحیه ی پرخاش جوی او را بسیار تغییر داده و از هر فرصتی برای تحسین شدن استفاده می کرد.

تجزیه تحلیل شواهد(۴)

از زمانی که عوامل محرک پرخاشگری سینا مهار شدند، او به یک دانش آموز متعادل تبدیل شد؛ روابطش با هم کلاسی ها رو به بهبود نهاد و در فعالیت های گروهی مخالفت نمی کرد. بهره بردن از سینا در بعضی ساعات ورزش به عنوان کاپیتان؛ چنان انگیزه ای به او داده بود که دیگر وقتی برای دعوا با همکلاسی ها و بازی با کلاس اولی ها نداشت.

ارزیابی تأثیر اقدامات جدید و اعتبار سنجی

با اعمال راهکارهای فوق پس از گذشت حدود یک ماه کم کم شاهد کاهش پرخاشگری در سینا بودم. مادرش از تغییرات رفتاری او بسیار راضی بود و به این مسأله پی برده بود که محدودیت هایی که برای سینا ایجاد کرده بودند تأثیر منفی بر روحیه ی او گذاشته بود. هم چنین با همکاری دیگر همکاران در این طرح شاهد جنب و جوش بیش تر سینا در ساعت تربیت بدنی و داشتن رفتارهای بهنجار در ساعات تفریح بودم. اعمال تمام این راهکارها نیاز به زمان داشت که در مدت حدود شش ماه (۲۴ هفته) از نیمه ی آبان ماه تا آخر اردیبهشت با همکاری صحیح والدین و نیز همکاران آموزشگاه توانست به نتیجه ای مطلوب برسد. هرچند هنوز در مواردی زود عصبانی می شد که این ویژگی برای سن او و به خصوص در پسرها طبیعی است. علاوه بر این ها، آن چه در کنار همه ی این راهکارها اقدام پژوهان را به نتیجه ی مطلوب نزدیک می کرد صبر و شکیبایی در اعمال راهکارها تا رسیدن به نتیجه مطلوب بود.

برای اطمینان یافتن از این نتایج، لازم بود دوباره سینا را به مدت سه روز در سه زنگ هنر، علوم و ورزش مورد مشاهده قرار دهیم و نتیجه ی آن با سیاهه ی رفتار(۱) مقایسه شود.

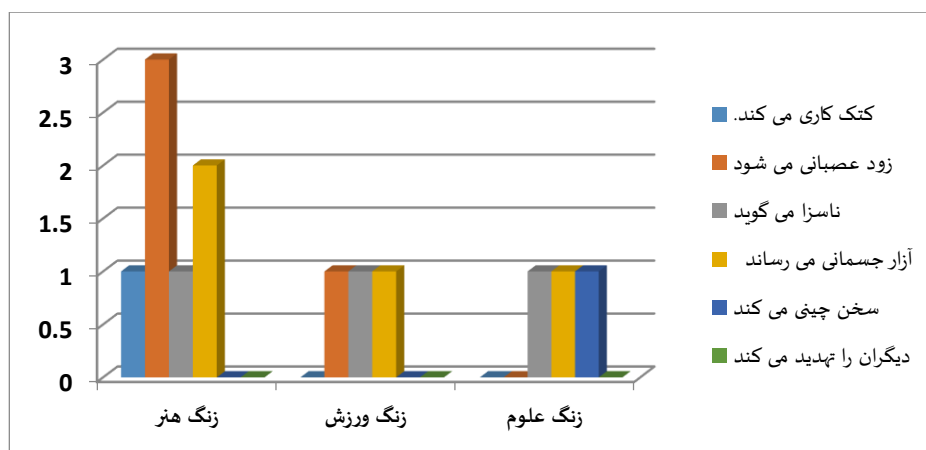
(جدول ثبت مشاهدات پرخاشگری سینا)

نام مشاهده شونده: سینا مشاهدهگر: معلم نوع مشاهده: غیر مستقیم مدت: در مجموع ۳ ساعت تاریخ مشاهده: ۹۳/۲/۲۰ و ۹۳/۲/۲۱ و ۹۳/۲/۲۲ مکان مشاهده: کلاس درس هنر، علوم و حیاط مدرسه (ورزش)

شماره	آیتم ها	تعداد دفعات			درصد
		کلاس هنر (۱ ساعت)	کلاس ورزش (۱ ساعت)	کلاس علوم (۱ ساعت)	
۱	کتک کاری میکند.	۱ مورد	-	-	۷/۶٪
۲	زود عصبانی می شود	۳ مورد	۱ مورد	-	۳۰/۷٪
۳	ناسزا می گوید	۱ مورد	۱ مورد	۱ مورد	۲۳٪
۴	آزار جسمانی می رساند	۲ مورد	۱ مورد	۱ مورد	۳۰/۷٪

۵	سخن چینی می کند	-	-	۱ مورد	۱ مورد	۷/۱۶٪
۶	دیگران را تهدید میکند	-	-	-	-	۰
۷	مجموع	۷ مورد	۳ مورد	۳ مورد	۱۳ مورد	۱۰۰٪
۸	درصد	۵۳/۱۸٪	۲۳	۲۳	۱۰۰٪	

جدول شماره (۵)- سیاهه ی رفتار سینا بعد از اجرای راهکارها

نمودار شماره (۵)- مقایسه میزان پرخاشگری سینا در سه ساعت درسی

با مقایسه بین سیاهه رفتار (۱) و (۲) و نمودار (۲) و (۴)؛ پرخاشگری سینا در مدت شش ماه کاهش محسوسی یافته است.

تجدید نظر و تصمیم گیری نهایی و پیشنهادی

از آن جایی که اختلال پرخاشگری یک کودک میتواند مشکلاتی برای خانواده، مدرسه و دوستان به وجود آورد و هم چنین در بلوغ و بزرگسالی ادامه یابد و مخاطراتی برای خود فرد و جامعه به وجود آورد، باید تلاش کرد با شناسایی این مشکل (اختلال) و حل آن به حفظ سلامت جامعه کمک نمود.

در این راستا و در این تحقیق که به روش اقدام پژوهی انجام گرفته با بهره گیری از ابزارهایی مانند مشاهده ی رفتار، پرسش نامه باس-پری، مصاحبه و مراجعه به وبگاه های اینترنتی و منابع کتابخانه ای با همکاری اولیاء دانش آموز، مسئولین آموزشگاه و مشاوره های ارزشمند اعضای کمیته پژوهشی شهرستان، به علل پرخاشگری سینا و راه های بهبود رفتار وی پرداختیم.

با بررسی منابع علمی و ابزارهای پژوهش مشخص شد که پرخاشگری سینا از نوع خصمانه و بیرونی بوده و علل این رفتار نیز شرایط روحی و روانی حاکم بر خانواده و ناکامی ناشی از آن بوده است. بنابراین با ارائه راهکارهایی چون مسئولیت دادن، مشاوره با اولیای سینا تشویق به موقع، احترام گذاشتن به خواسته هایش و برطرف کردن ناکامی های ناشی از دلواپسی های پدر و مادرش، توانستم پرخاشگری سینا را با توجه به جدول و نمودار مقایسه ای ۵ مقایسه ایبه طور قابل ملاحظه ای بهبود بخشم.

پیشنهاداتی را نیز ارائه می نمایم که امیدواریم مورد توجه پژوهشگران محترمی که در این زمینه تحقیق می نمایند، قرار گیرد:

۱. سبک زندگی افراد تغییر کرده و مهارت های زندگی به والدین به عنوان اولین الگوهای زندگی هر فرد آموزش داده شود.
۲. شیوه های تربیتی مدارس اصلاح شود.
۳. از مواردی که خشم و عصبانیت را در کودک تقویت می کند، جلوگیری به عمل آید.
۴. در مدرسه، کودکان با خشم زیاد مورد تنبیه قرار نگیرند چرا که کودک تقویت می شود که از آن برای جلب توجه استفاده کند.
۵. برای کاهش خشم و اضطراب، دادن مسئولیت به دانش آموزان بسیار مؤثر است.
۶. عواملی که مسبب پرخاشگری کودک است کاملاً مشخص شده و برطرف شود.
۷. از مقایسه کودک پرخاشگر و دیگر کودکان پرهیز شود.
۸. در خانه و مدرسه عواملی که منجر به ناکامی کودک می شود، محدود گردد.
۹. به خواسته های منطقی کودک توجه شود.
۱۰. افزایش تفریحات شاد و سالم و محدود کردن تماشای فیلم ها و بازی های رایانه ای خشن.
۱۱. به مدارس نیروی مشاوره اختصاص داده شود تا اختلالات رفتاری و مشکلات تحصیلی و خانوادگی دانش آموزان بهتر پیگیری شود.
۱۲. با مشورت مدیر، کودکان پرخاشگر جهت مشاوره و راهنمایی به موقع و مناسب به همراه ولی به مراکز اختلالات یادگیری معرفی شوند.

منابع و مآخذ:

۱. محی‌الدین بناب، مهدی (۱۳۷۷). روان‌شناسی انگیزش و هیجان. تهران: نشر دانا، چاپ اول.
۲. محمدکریم، خداپناهی (۱۳۷۷). جزوه روان‌شناسی فیزیولوژیک. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۳. اکبری، ابوالقاسم (۱۳۸۱). مشکلات نوجوانان و جوانان. تهران: نشر ساوالان، چاپ دوم.
۴. شکوه، نوابی نژاد (۱۳۷۲). رفتارهای بهنجار و نابهنجار کودکان و راه‌های پیشگیری و درمان. انتشارات انجمن اولیاء و مربیان وزارت آموزش و پرورش.
۵. شیرزاد، کریم (۱۳۸۷). آیا کودک شما پرخاشگر است. پیوند، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، شماره ۳۴۲ و ۳۴۳.
۶. نامی، محمد (۱۳۸۱). تعامل با کودکان پرخاشگر. انتشارات رشد، ش ۶۳.
۷. خداپناهی، محمدکریم (۱۳۷۶). انگیزش و هیجان، تهران: انتشارات سمت.
۸. بشیری، ابوالقاسم (۱۳۷۸). سطح پرخاشگری و ارتباط آن با مؤلفه‌های شخصیت دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۹. الهیاری، عباسعلی (۱۳۷۶). تعیین پرخاشگری نوجوانان بر حسب مؤلفه‌های شخصیت و بررسی رابطه این مؤلفه‌ها و سطح پرخاشگری با مؤلفه‌های شخصیتی پدران و تأثیرانگاری تنیدگی‌زدایی بر پرخاشگری، پایان‌نامه دکتری دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
۱۰. دادستان، پریخ (۱۳۷۶). مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی، تهران: دانشگاه تهران، ش ۱۰۵ و ۱۰۸.
۱۱. ریتاولکسی، نلسونوایزارائل، النسی (۱۹۸۸). اختلالات رفتاری کودکان، مترجم: محمد تقی‌منشی‌طوسی، چاپ چهارم، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی، سال ۱۳۶۹.
12. Harris, J. A. (1997). A Further Evaluation of the Aggression Questionnaire: Issues of Validity and Reliability. *Behavior Research and Therapy*. 35 (11), 1047,1053.
13. Harris, J. A. (2005). Confirmatory Factor Analysis of the Aggression Questionnaire. *Behavioral Research Therapy*. 33 (8), 991-993.